

Peter Močnik
(neavtorizirana razprava)

Sem pripravnik iz Trsta. Kot ste verjetno vsi obveščeni, je šel ta problem prek meja Jugoslavije in je zelo prizadel tudi vse pripadnike manjšine iz Trsta in Gorice ter iz Benečije, završalo pa je tudi med italijanskimi kolegi. Nekateri so navezali stik s slovenskimi odvetniki in vprašali, kaj in kako, torej so se začeli za to zanimati. Takoj ko sem imel na razpolago obe razsodbi, je moja pravniška radovednost zaživela in poskušal sem analizirati razne aspekte z materialnega vidika in z vidika postopka. Primerjal sem jih s tem, kar pač po italijanskem pravnem redu velja, in kar se v italijanskem pravnem redu upošteva in uporablja. Ne bom delal meritorne analize, držal se bom strogo tehničnega vidika obstoječih norm na tem področju.

Na kratko bi povzel tisto, kar italijanski kazenski zakonik predvideva za podobne primere na materialnem področju. Kot veste, je bil naš kazenski zakonik sestavljen leta 1930, torej v fašistični dobi, zaradi tega je izredno strog v zvezi s kaznivimi dejanji, ki se nanašajo na izdajo državnih ali vojaških tajnosti. V glavnem je vsa problematika obravnavana v štirih členih. 255. člen obravnava uničenje, ponarejanje ali izmaknjenje dokumentov, ki se nanašajo na varnost države. Sankcija je najmanj 8 let zopora. Če bi tako dejanje spravilo v nevarnost državo oziroma močno ošibilo njeno obrambno učinkovitost, imamo dosmrtno ječo.

Naslednji člen predvideva primer, ko si nekdo priskrbi novice v zvezi z državno varnostjo. Od 3 do 10 let zopora, tudi tukaj dosmrtna ječa za hujše primere, ko je državna obramba spravljen v dvom.

275. člen obravnava primere političnega oziroma vojaškega vohunstva, najmanj 15 let zopora, in zadnji, 262. člen, predvideva še primer, ko nekdo spravi v javnost novice, ki jih je pristojna oblast ožigosala oz. predvidela kot tajne. Najmanj tri leta zopora.

Za hujše primere, ki se nanašajo tudi v tem primeru na ošibitev obrambne učinkovitosti, se kazni poveča na 10 let zopora. Če je to povezano z vohunjenjem, se kazni

zviša na 15 let oziroma na dosmrtno ječo.

Torej bi rekli od tri leta dalje. Pristojno je okrožno sodišče, tribunal, ne več prvostopenjsko, tisto, kar je v italijanščini pritura - krajno sodišče, na katerem lahko zagovarjajo tudi pripravniki. Na tribunalu je treba imeti državni izpit.

Za vsa kazniva dejanja so predvidevani tudi primeri, ki nastanejo po krivdi, tudi iz malomarnosti in ne naklepno.

Taki primeri so za italijanski pravni red seveda izjeme, biti morajo izrecno predvideni. Kazni so tudi nižje, ampak v teh primerih, recimo če nekdo pusti tajnost na mizi, pa pride drugi in jo vzame, je kriv tudi tisti, ki je pustil na mizi nezavarovano tajnost; tudi če ni imel tega namena. Pristojno sodišče, to je zadnja cvetka, ki jo je ta sistem iz 30. leta sestavil, je porotno sodišče, torej sodišče, ki se ukvarja običajno z najhujšimi kaznivimi dejanji. Na primer z umori, pokoli ipd. Na porotnem sodišču seveda poleg rednih sodnikov zasedajo tudi navadni državljani, porotniki. Iz vsega tega izhaja, da so v Italiji ti primeri res hudo kaznovani. Res je, da se lahko potem z olajševalnimi okoliščinami, ki jih skušajo sodniki vedno ponuditi obtožencu, če nima drugih prejšnjih prekrškov, kazen zniža tudi za eno tretjino, morda celo do polovice, ostane pa vedno primer, ki je zabeležen kot huđ primer. Da nihče ni izvzet, pričajo dejstva, da so v Italiji za take in podobne primere sodili tudi najvišjim oficirjem. Recimo porotno sodišče je sodilo polkovniku karabinjerju, torej vojaški policiji, ki je skupaj z javnim tožilcem skrival dokaze za pokol v neki vasi blizu Gorice, v korist neke skrajno desničarske organizacije. Sodili so tudi generaloma armade, ki sta kot pripadnika vojaške tajne obveščevalne službe skušala izkoristiti položaj za poskus državnega udara. V teh primerih je seveda porotno sodišče sodilo prav za take primere.

Porotno sodišče je sodilo bodisi vojakom bodisi civilistom, ki so z njimi sodelovali. Tukaj pridemo k drugemu delu, kjer sem poskušal analizirati, kako je s postopkom ne samo z materialnim pravom. Takoj na začetku povem, da se bom držal norm, zakonika kazenskega postopka, italijanskega mislim, iz leta 1931 in iz tega, ki je bil šele reformiran, in ki bo začel veljati prihodnje leto. Kot morda veste, so prejšnji mesec v Italiji popolnoma reformirali kazenski postopek. Približujemo se ameriškemu sistemu, ampak zaenkrat še vedno ostane v veljavi do novembra prihodnjega leta današnji zakonik iz leta 1931. Na podlagi tega zakonika iz leta 1931, ki je bil spremenjen seveda po vojni, izhaja to, da je pristojnost vojaških sodišč v Italiji precej omejena. Vojaško sodišče je za italijanski pravni red posebno sodišče, ne pa redni sodnik. Torej izjema rednega sodstva. Pristojno je za prekrške, ki so jih storili pripadniki vojaških enot v službi, v izjemnih primerih sodi tudi civilnemu osebju, ki je že bilo odslovljeno na koncu obveznega vojaškega roka. In tukaj se postavi vprašanje, če nekdo sploh nikoli ni služil vojske, ali se mu lahko sodi, če ni bil odslovljen na koncu obveznega roka. Ampak to je problem, o katerem juridiktatura razpravlja in je razdeljena. V nekaterih primerih lahko vojaško sodišče sodi takim civilistom na koncu opravljenega roka: za veleizdajo, vojaško vohunstvo v korist tuje oblasti in uničenje, ponarejanja ali izmahnjenja, torej, da spravi in uniči dokumente v zvezi z opisom sile, vojaške priprave ali vojaške obrambe države. Torej tipično najhujši vojaški zločin. Za vsa druga kazniva dejanja, ki jih v sodelovanju zakrivijo vojaki in civilisti, je pristojen redni sodnik. Torej, če imamo problem

pristojnosti hkrati civilnega in vojaškega sodnika, prevlada redni sodnik, torej civilno sodišče. Izjemoma lahko kasacijsko sodišče dovoli, da postopek teče ločeno, vojaku sodi vojaško, civilistu pa civilno sodišče. Ampak to je na zahtevo javnih tožilcev in se mora kasacijsko izreči, da je to bolj primerno, kar pa se, kolikor vem, še ni zgodilo.

To stališče je zavzel zakon iz leta 1956, zakon, ki je formiral vojaška sodišča. Torej že v prvih letih po vojni je parlament italijanske republike dal prednost rednemu sodstvu. Vzrok je morda ta, da so vojaška sodišča v tistih letih dišala še malo po preteklem režimu in se niso zanesli. Drugi vzrok, ki je ravno tako verjeten, morda še bolj verjeten, je, da je tudi po naravnem pravu, če gledamo naravni sodniki in redni sodniki, vojak konec koncev državni uslužbenec, ki ima zaradi svojega statusa seveda v nekaterih primerih posebne določbe. Ostane pa vedno državljan. Torej, razen v tistih primerih, ki sem jih prej opisal, bo njegov naravni sodnik redno sodstvo. Tako recimo, se je v Trstu pred nekaj leti zgodilo, da je vojak po šesti uri zvečer, ko je odšel iz kasarne za tiste tri, štiri ure, ko ima zvečer prosto, umoril prijatelja. Služil je vojaški rok, bil je vojak v vseh pogledih, a mu je sodil redni sodnik, ker se je umor zgodil ne v vojašnici, ampak na cesti.

Z zakonom 180, iz leta 1981, torej pred približno sedmimi leti, so se še vsi lahko obrnili na kasacijsko sodišče za prizive v zvezi s pravilnostjo postopka, razlago zakona in odločitvami glede osebne prostosti. Torej, kot je nekaterim morda znano, imamo v Italiji pravzaprav tri inštanice: prvostopenjsko, drugostopenjsko, priziv, tretja stopnja je kasacijsko sodišče, ki ritorno odloča samo o pravilni uporabi zakona, razlagi in uporabi postopka. Na kazenskem področju pa tudi glede odločitve o osebni prostosti. Torej tudi obsojenci lahko na vrhovnem vojaškem sodišču od leta 1981 vložijo priziv na kasacijsko sodišče, ki spada v redno sodstvo za pravilno uporabo zakona za ukrepe v zvezi z osebno prostostjo in za ukrepe v zvezi s pravilnostjo postopka. In kasacijsko sodišče lahko to razsodbo razveljavi.

Če se za trenutek pomudim pri ukrepih, ki se nanašajo na osebno prostost, moram reči, da na podlagi obstoječih zakonov izdaja te ukrepe preiskovalni sodnik. Predsednik senata je pristojen samo v točno določenih primerih, in sicer ko obtoženec skuša zbežati med razpravo, torej med eno in drugo evidenco, oziroma če preiskovalni sodnik ni izdal zapornega naloga v primerih, ko je ta obvezen, torej nekako popravi delo preiskovalnega sodnika. Sicer se predsednik senata s tem ne ukvarja.

Če se predsednik senata o tem izreče, še ni razloga za izločitev oziroma za izvzem, ker so po členih kazenskega postopka ti primeri točno določeni. V glavnem se to zgodi, če je pri zadevi osebni interes, osebni spor z obtožencem nekateri primeri sorodstva, izdaja mnenj zunaj sodne funkcije, torej, če bi sodnik javno govoril o tej zadevi med publiko, torej ne na sodišču, sodelovanje pri razsodbi nižjega ali drugače povezanega sodišča, sodelovanje pri preiskavi ali pri obravnavi, ampak ne kot sodnik, mogoče bi bil sodnik tudi priča. V teh primerih imamo izločitev, sicer ne.

Še nekaj misli na koncu, ena je glede rabe jezika. Seveda so ukrepi vojaškega sodišča v Ljubljani, potem pa v Beogradu, prizadeli nas kot manjšino. Kot veste, nam samo zadnji osnutek, ta, ki je bil komaj odobren, dovoljuje rabo lastnega materinega jezika. Do sedaj so imeli to prednost samo Nemci na Južnem Tirolskem zaradi paketa, ki

je bil odobren pred leti. Da pa se tudi v Ljubljani ne moremo izražati v slovenščini, to nas je pred Italijani očrnilo. Ustavno sodišče se je glede tega v Italiji že večkrat opredelilo in izdalo razsodbo, na podlagi katere je izšel zadnji osnutek. Na tem osnutku je določeno, da se pripadnik manjšine lahko izraža v svojem jeziku, poslovanje sodišča pa poteka v italijanščini. Torej obtoženi ne dobiva odgovorov v lastnem jeziku direktno od sodnika, ampak prek prevajalca, ravno tako govori z drugimi prek prevajalca.

Druga misel je obravnava ob odsotnosti publike. Takšni primeri v Italiji sicer niso vsakdanji, v glavnem so povezani ali s spolnimi delikti, torej če bi bilo preveč osebnih interesov, ki niso v skladu s tem, kar je pač naloga pravosodja. Ampak izključitev publike je možna, piše v zakoniku, ko gre za zadeve v zvezi z državno varnostjo. Če tako odloči predsednik senata, gre publika ven. To je zakonik iz leta 30 oz. 31.

Glede branilca je predvideno, da je lahko kdorkoli, torej v glavnem civilist, ki je pač za to pooblaščen, na prvi stopnji je diplomirani pravnik, ki ima opravljen prokuratorski izpit, torej državni izpit, na drugi stopnji pa odvetnik, ki ima izpit vsaj šest let. Zaradi tega je pri nas na vojaškem sodišču popolnoma normalno, da nas branijo odvetniki, ki si jih izberejo obtoženci med raznimi advokati, ki so na razpolago. Logika, zakaj je tako, je zelo enostavna. Odvetnik je poklicno in tudi pod zaprisego vezan na uradno in poklicno tajnost. Če to tajnost izda, ne glede na predmet razprave, odgovarja kazensko in disciplinsko. Lahko ostane tudi brez službe, ker ga zbornica enostavno izloči. Torej, bodisi da gre za navadno priposestvanje na temeljnem sodišču bodisi da gre za obravnavo o državni tajnosti, odvetnik je vezan na uradno tajnost, najsi bo civilist ali pa vojak. In tudi ugled branilca, torej etika, mu to nalaga.

Zadnja stvar, ki sem jo pregledal, je bil problem tako imenovane reformacije..., se pravi, da je druga stopnja zvišala enemu od obtožencev kazni s petih na deset mesecev. V našem sistemu je tako, da drugostopenjsko sodišče, če naredi priziv samo obtoženec oz. v tem primeru obsojenec, ne sme povečati kazni, tudi če da deliktu drugo kvalifikacijo. Če naredi priziv tudi javni tožilec, jo lahko zviša - če javni tožilec dokaže, da je prvi sodnik dal nižjo kazni od tiste, ki je predvidena po zakonu. Recimo, da jo je znižal zaradi olajševalnih okoliščin prek mere, ki jo določa zakon. V tem primeru drugostopenjsko sodišče reče: Ja, imaš prav, popravimo.

Drugače mi ni znano, da bi drugostopenjsko sodišče poviševalo kazni. V Italiji se to redkokdaj zgodi. Da zniža kazni, to je normalno. Ni pa normalno, da javni tožilec naredi priziv, redko gre za velike zločine, to se dogaja pri mafijskih procesih ipd. Za manj važne zadeve javni tožilec ponavadi ne naredi priziva.

Če je recimo kdo obsojen na manj kot dve leti zaporu, mu dajo ponavadi pogojno kazni, se pravi, da če narediš še enkrat, boš šel noter tudi za prvič. Če ne naredi novega kaznivega dejanja do dveh let, bo oproščen kazni in ne bo v zaporu.

Na kratko sem povzel in primerjal oba sistema. Vem, da s tem ni vse izčrpano, a upam, da je vsaj manjši pripomoček za diskusijo.